

■ בנק ישראל בגובה העיניים

יעדים, תפקידים, סמכויות

כל הזכויות שמורות לבנק ישראל.

הרוצים לצטט רשאים לעשות כן בתנאי שיציינו את המקור.

סדר ועיצוב: דפוס מאור ולך

מס' קטלוגי: 601911

www.boi.org.il

ירושלים, התשע"ט - 2019

קוראים יקרים,

חוברת זו נועדה לפתוח בפניכם צוהר לנעשה בבנק ישראל.

בנק ישראל הוקם בירושלים בשנת 1954 כגוף לא-ממשלתי, על פי חוק שחוקקה הכנסת. בשנת 2010 נחקק חוק חדש לבנק ישראל, המגדיר מחדש את מטרות הבנק ותפקידיו, את הכלים העומדים לרשותו לשם השגת מטרות אלו ואת דרך קבלת ההחלטות בבנק – כל זאת בהתאם לנורמות המקובלות במרבית המשקים המובילים בעולם.

מאז הקמתו ממלא בנק ישראל תפקידים רבים וחשובים בבניית המשק הישראלי, בתמיכה בצמיחתו ובשמירה על איתנותו ויציבותו, ותולדות הבנק שזורות בתולדותיה של מדינת ישראל.

אני מזמין אתכם הקוראים לבקר אותנו במרכז המבקרים של בנק ישראל ולהיכנס לאתר האינטרנט שלנו, כדי להמשיך ולהרחיב את הידע על הנעשה בבנק ישראל.

בברכה,

פרופ' אמיר ירון

נגיד בנק ישראל

תפקידיו וארגונו והכנסת חוקה חוק לעניין הקמתו. על פי חוק זה פעל בנק ישראל משנת 1954 ובמשך 56 שנים. בשנת 2010 נחקק לבנק חוק חדש ומאז הוא פועל לפיו. חוק זה מדגיש את עצמאותו של בנק ישראל ומגדיר מחדש את יעדיו, את הכלים העומדים לרשותו ואת דרך קבלת ההחלטות בו. הבנק הוא גוף מקצועי, והעצמאות וחוסר התלות הפוליטית מאפשרות לו להשתמש בכלים העומדים לרשותו לשם השגת היעדים שהחוק הציב לו.

מקום מושבו הקבוע של הבנק בקריית בן-גוריון בירושלים, בקרבת משכן הכנסת, בית המשפט העליון ומשרדי הממשלה. לבנק שלוחה בתל אביב.

בנק ישראל הוא הבנק המרכזי של מדינת ישראל. כמרבית הבנקים המרכזיים בעולם הוא מנהל את המדיניות המוניטרית, מחזיק ומנהל את יתרות מטבע החוץ של המדינה, מסדיר את מערכת הבנקאות ומפקח עליה, מייעץ לממשלה בעניינים כלכליים, מספק שירותי בנקאות לממשלה, מנהל מערכת למידע ולסטטיסטיקה על כלכלת ישראל, מסדיר את מערכות התשלומים והסליקה במשק ומנפיק את השטרות והמטבעות של המדינה.

בנק ישראל הוקם בדצמבר 1954, כשש שנים לאחר כינונה של מדינת ישראל. הצורך להקים בנק מרכזי, כנהוג בכל מדינה עצמאית, נוצר עם קום המדינה, אולם הקמתו התאפשרה רק ב-1954, לאחר שגובשו המלצות לגבי

מטרות הבנק

- לשמור על יציבות המחירים, וזאת כמטרה מרכזית;
- לתמוך במטרות אחרות של המדיניות הכלכלית של הממשלה - במיוחד צמיחה, תעסוקה וצמצום פערים חברתיים - בתנאי שלדעת חברי הוועדה המוניטרית הדבר לא יפגע ביציבות המחירים לאורך זמן;
- לתמוך ביציבותה של המערכת הפיננסית ובפעילותה הסדירה.

תפקידי הבנק והנגיד

- לנהל את המדיניות המוניטרית;
- להחזיק את יתרות מטבע החוץ של המדינה ולנהלן;
- לתמוך בפעילות הסדירה של שוק מטבע החוץ בישראל;
- לשמש בנקאי של הממשלה;
- להסדיר את מערכות התשלומים והסליקה במשק במטרה להבטיח את יעילותן ויציבותן;
- להנפיק מטבע ולהסדיר את מערכת המזומנים במשק ולכוונה;
- לקיים את הפיקוח על מערכת הבנקאות ואת הסדרתה;

- הנגיד משמש יועץ לממשלה בעניינים כלכליים.

נוסף לאלו, בנק ישראל פועל להקמה ולהפעלה של מערכת נתוני אשראי בישראל הכוללת מאגר נתוני אשראי מרכזי.

חזון הבנק

להיות בנק מרכזי מתקדם שתורם לשגשוג כלכלת ישראל ואזרחיה.

ערכי הבנק

מקצועיות, ממלכתיות, יושרה, שיתוף, הגינות וכבוד לאדם.

1. ניהול המדיניות המוניטרית

המטרה העיקרית של בנק ישראל היא לשמור על יציבות המחירים, כלומר על ערך הכסף. ערך הכסף משקף את המחירים שגובים מאתנו תמורת סחורות ושירותים, והשמירה עליו חשובה להשגת יציבות ואיתנות כלכלית וליצירת התנאים הנחוצים לצמיחה מתמשכת של התוצר והתעסוקה. עליית מחירים – אינפלציה – היא ירידה של ערך הכסף, וכתוצאה ממנה אותו סכום קונה פחות מוצרים ושירותים או מוצרים ושירותים באיכות פחותה.

עם מטרותיו הנוספות של בנק ישראל נמנית תמיכה בהשגת מטרות אחרות של המדיניות הכלכלית של הממשלה – במיוחד צמיחה, תעסוקה וצמצום פערים חברתיים – וכן ביציבותה של המערכת הפיננסית ובפעילותה הסדירה; כל זאת בתנאי שיציבות המחירים לא תיפגע לאורך זמן.

המדיניות המוניטרית והמקרו-כלכלית שננקטה בישראל בעשור האחרון סייעה למשק להיחלץ מהשפל הכלכלי שהתפתח בשנים 2001–2003, וכן לצלוח את המשבר הפיננסי העולמי שפרץ ב-2008, ללא פגיעה מהותית במערכת הפיננסית, בצמיחה, בתעסוקה ובתוצר.

מדוע חשוב למנוע אינפלציה גבוהה?

תהליך אינפלציוני יוצר אי-ודאות לגבי ערך הכסף בעתיד. כתוצאה מכך הפרטים והיחידות הכלכליות משקיעים זמן ומשאבים בפעילות פיננסית שמטרתה להתגונן בפני השחיקה בערך הכסף ואי-הוודאות, והדבר מוליך לירידה ביעילות ובפריון ומרחיק את המשק ממיצוי פוטנציאל הייצור שלו. יתר על כן, אי-הוודאות לגבי ערך הכסף שיתקבל בעתיד פוגעת בכדאיותן של השקעות, מרתיעה מהשקעות לטווח ארוך, ומעלה את פרמיות הסיכון שדורשים המשקיעים והחוסכים. לבסוף, אינפלציה גבוהה פוגעת בדירוג האשראי של המשק וכך מייקרת ומפחיתה את האשראי הניתן לו.

בהקשר זה יש להעיר כי גם אינפלציה אפסית פוגעת במשק, היות שכאשר המחירים אינם עולים לאורך זמן, הפרטים והחברות אינם מטפסים במעלה סולם השכר והרווח, והדבר עלול לפגוע במוטיבציה שלהם במידה שהוא מתפרש כדריכה במקום. אינפלציה שלילית (דפלציה) – היינו ירידת מחירים נרחבת ומתמשכת – יוצרת סיכון למשק, בין השאר משום שהיחידות הכלכליות דוחות צריכה מתוך ציפייה להוזלת מחירים, וכתוצאה מכך הביקוש מצטמצם, הציפיות להוזלת מחירים מגשימות את עצמן, ההשקעות והרווחים מתכווצים, ומעסיקים מצמצמים את היקף ההעסקה. תהליכים אלה

חותר להשיג אינפלציה נמוכה ככל האפשר, והוא מתייחס באותו אופן לשני הכיוונים של חריגה מהיעד - כלפי מטה וכלפי מעלה.

כיצד משיגים יציבות מחירים?

כדי להשיג את מטרותיו משתמש בנק ישראל בכלי המדיניות העומדים לרשותו, והמרכזי שבהם הוא הריבית המוניטרית. זוהי ריבית בנק ישראל, ואת שיעורה קובעת הוועדה המוניטרית שבראשות הנגיד. הבנק עצמאי בקביעת גובה הריבית לטווח הקצר ובשימוש בכלים המוניטריים להשגת מטרותיו.

מפחיתים עוד, במעין ספירלה, את כוח הקנייה של הציבור ומוליכים להתכווצות כלכלית נוספת.

מהו יעד יציבות המחירים?

הממשלה, בהתייעצות עם הנגיד, קובעת יעד ליציבות המחירים - כלומר לשיעור העלייה השנתי של מדד המחירים לצרכן - ועל הבנק לחתור להשגתו. היעד נע כיום בתחום שבין 1% ל-3% אינפלציה. חלק ממחירי הסחורות והשירותים יעלו בקצב מהיר יותר, חלקם יעלו לאט יותר, אולם המטרה היא שמחירי הסחורות והשירותים המרכיבים את מדד המחירים לצרכן יעלו בממוצע בקצב שנקבע כיעד. בנק ישראל אינו

שיעורי הריבית של הבנקים מול הציבור. להלן תיאור של הכלים.

מכרזי פיקדונות מוניטריים /1 או הלוואות מוניטריות לבנקים: מכרזים אלו הם הכלי העיקרי להשגת רמת הריבית שנקבעה, בזכות הדיוק והמהירות המאפיינים את השפעתם. בהתאם למצב הנזילות, לעתים בנק ישראל מציע לבנקים להפקיד אצלו פיקדונות לטווחים קצרים, ולעתים הוא מציע להם ליטול ממנו הלוואות לתקופות קצובות של יום ושבוע. כנגד ההלוואות מעמידים הבנקים לבנק ישראל ביטחונות, ביניהם איגרות חוב ממשלתיות ומלווה קצר מועד (מק"ם).

מלווה קצר מועד (מק"ם): נייר ערך שבנק ישראל מנפיק לתקופות קצרות (עד כשנה) כדי להשפיע על רמת הריבית בשוק הכסף. ניירות ערך אלו מונפקים לציבור הרחב, תשואתם נקבעת במסחר בבורסה לניירות ערך, וניתן להסתייע בה בחישוב ציפיות הציבור לגבי תוואי הריבית של בנק ישראל.

חלון להלוואות ולפיקדונות מוניטריים: בנק ישראל מעמיד לרשות הבנקים חלון להלוואות מוניטריות (כנגד ביטחונות) וגובה עליהן ריבית גבוהה בשיעור מסוים מריבית בנק ישראל, וכן מעמיד לרשותם חלון לפיקדונות מוניטריים ומשלם עליהם ריבית נמוכה בשיעור מסוים מריבית בנק ישראל.

ריבית בנק ישראל משמשת בסיס לריבית שבנק ישראל גובה מהבנקים המסחריים על הנזילות שהוא מעמיד להם ולריבית שהוא משלם להם על פיקדונותיהם אצלו. כן היא משמשת בסיס למגוון ריביות במשק, ובהן הריביות שהציבור (משקי הבית והעסקים) משלם לבנקים על הכסף שהוא לווה מהם לטווח קצר והריביות שהציבור מקבל מהבנקים על הפקדותיו אצלם לתקופות קצרות.

רמות הריביות במשק משפיעות על היקף ההוצאות וההיסכון, ובעקבותיו - על המחירים. ריבית נמוכה מדי מביאה לגידול ההוצאות של משקי הבית והעסקים וללחצים לעליית המחירים, ואילו ריבית גבוהה מדי מרסנת יתר על המידה את הצריכה וההשקעות ומובילה להאטה בפעילות הכלכלית ולאבטלה. בנק ישראל קובע את הריבית בשיעור שישמר את האינפלציה בתחום היעד, או יחזיר אותה לתחום זה בתוך פרק זמן שלא יעלה על שנתיים. לפיכך, בעתות של אינפלציה הבנק מעלה את הריבית, ובתקופות של שפל וקיפאון, כשאין לחץ להיווצרות אינפלציה, הוא מפחית אותה.

מהם הכלים להשגת רמת הריבית שנקבעה?

לבנק ישראל כמה כלים שבאמצעותם הוא משיג במשק את רמת הריבית שקבעה הוועדה המוניתרית. הריבית שבנק ישראל משיג באמצעות כלים אלו משפיעה במישרין על

פעילות בשוק הפתוח: כלי נוסף של בנק ישראל הוא רכישת איגרות חוב ממשלתיות מסוגים שונים ולתקופות שונות.

2. החזקת יתרות מטבע החוץ של המדינה וניהולן

יתרות מטבע החוץ של המדינה הן עיקר הרזרבה במטבע חוץ שעומדת לרשות המשק. היתרות נחוצות לבנק ישראל כדי לספק בעת הצורך נזילות במטבע חוץ - בין היתר למימון פירעון החוב של המדינה, למימון הוצאות חריגות של הממשלה על יבוא בשעת חירום, להעמדת מקורות בעת משבר פיננסי, או למכירת מטבע חוץ במסגרת ניהול המדיניות המוניטרית.

לרמה נאותה של יתרות מטבע החוץ נודעת חשיבות גם מבחינת מעמדו הבין-לאומי של המשק. רמה נאותה מפחיתה את הסיכון של המשק, משפרת את דירוג האשראי שלו בעולם, ובזאת מסייעת לו לקבל אשראי במחיר סביר.

בדומה לבנקים מרכזיים אחרים, בנק ישראל נוקט בניהול היתרות גישה זהירה שמכוונת לשלושה יעדים: (א) שמירה על רמה גבוהה של נזילות, (ב) מזעור הסיכונים הפיננסיים וסיכוני האשראי לסוגיהם, ו-(ג) שמירה על כוח הקנייה של היתרות והשגת תשואה נאותה על ההשקעות. לפיכך בנק

ישראל משקיע את יתרות מטבע החוץ בעיקר בנכסים סחירים בעלי סיכון נמוך ואופק השקעה ממוצע קצר יחסית, והכול בכפיפות להגבלות המפורטות בחוק. ההרכב המטבעי של יתרות מטבע החוץ ורמתן הרצויה נקבעים בהתאם לכללי מדיניות שנגזרים מתפקידי היתרות.

3. תמיכה בפעילות הסדירה של שוק מטבע החוץ בישראל

המסחר במטבע חוץ מתנהל בין הבנקים לבין הלקוחות ובין הבנקים לבין עצמם. בכל יום עסקים במטבע חוץ מפרסם בנק ישראל את שערי החליפין היציגים של השקל מול מטבעות זרים, ואלה מבוססים על השערים בשוק בעת קביעתם. ראוי לציין שהשער היציג משמש אינדיקטור לשער החליפין השורר במשק, אך אין לו מעמד מחייב על פי דין. לפיכך הצדדים בעסקאות הצמודות למטבע חוץ רשאים לבצען לפי כל שער חליפין שהם מסכימים עליו.

בנק ישראל מנתח את ההתפתחויות בשוק מטבע החוץ וכן בשוקי איגרות החוב וניירות הערך המקומיים: הוא אוסף מידע על המסחר בשווקים אלו, ובונה מדדים המאפשרים לבחון אם הפעילות בשווקים הפיננסיים תקינה.

למוקדי הסיכון, נפגש עם גורמי הניהול והבקרה, מנתח את ההתפתחויות בפעילות העסקית ובסיכונים הגלומים בה, ובוחן את תוצאותיהם של מבחני הקיצון שנועדו לבדוק כיצד תרחישים אפשריים משפיעים על יציבותם של הבנקים ועל יכולתם לעמוד בהתחייבויותיהם ללקוחות ולספק לציבור שירותים סדירים.

היחסים בין הבנקים ללקוחותיהם: הפיקוח בוחן את יחסם של הבנקים לציבור, פועל לוודא שהם מתנהגים בהגינות ובשקיפות, ומקדם פעולות להגברת התחרות בשירותים הבנקאיים. הוא מפרסם מידע על פעילות הבנקים ועל מחירי השירותים הבנקאיים כדי לאפשר לציבור להשוות בין המחירים שגובים הבנקים השונים, ופועל להגביר את מודעותם של הלקוחות לזכויותיהם ולצמצם את פערי הידע בנושאים בנקאיים. נוסף לכך הפיקוח מברר תלונות של לקוחות ומכריע במחלוקות המובאות בפניו. המידע המצטבר מהתלונות גם מסייע לו לאתר ליקויים רוחביים שמצריכים הסדרה מתאימה (מידע על האופן שבו יש להגיש תלונה מצוי באתר של בנק ישראל).

המדיניות וההסדרה (רגולציה): הפיקוח על הבנקים קובע הוראות הסדרה כדי להטמיע את מדיניותו בתחומים הנזכרים לעיל וכדי לעמוד בסטנדרטים בין-לאומיים. כן הוא

בנק ישראל הודיע כי יפעל בעצמו בשוק מטבע החוץ כאשר שער החליפין יציג תנודות חריגות שאינן תואמות את התנאים הכלכליים הבסיסיים, או כאשר שוק מטבע החוץ לא יתפקד כיאות.

4. הסדרה של מערכת הבנקאות ופיקוח עליה

מטרתו העיקרית של הפיקוח על הבנקים היא להגן על טובת הציבור באמצעות:

- שמירה על יציבותה וחוסנה של המערכת הבנקאית;
- שמירה על הגינות היחסים בין הבנקים ללקוחותיהם ועידוד התחרות והיעילות במערכת הבנקאית;
- הבטחת הנכסים הפיננסיים של הציבור ורציפות השירותים הבנקאיים.

תפקידים אלו שלובים זה בזה, והם חיוניים כדי לבסס את אמון הציבור במערכת הבנקאית. במטרה למלא אותם הפיקוח על הבנקים פועל בכמה מישורים:

הערכת הסיכונים וביקורת: הפיקוח על הבנקים מעריך את התפתחות הסיכונים בבנקים השונים ובמערכת הבנקאית כולה, ובוחן כיצד הבנקים מנהלים את הסיכונים. הוא מקיים בהם סקירות וביקורות על יסוד הערכותיו בנוגע

הבנקאות הישראלית. לשם כך הוא מפתח כלים שמשפרים את ניתוח המידע המגיע מהתאגידים הבנקאיים ועורך מבחני קיצון כדי לאתר את מוקדי הסיכון בפעילותם. הניתוחים מרחיבים ומעמיקים את הידע של הגורמים המקצועיים, מקדמים את הבנת התהליכים במערכת, ותורמים לאיתור נקודות תורפה ולטיפול בהן וכך לחיזוק המערכת הבנקאית.

5. ייעוץ לממשלה בעניינים כלכליים

אחד מתפקידיו של נגיד בנק ישראל, על פי החוק, הוא לייעץ לממשלה בעניינים כלכליים. חטיבות הבנק - ובמיוחד חטיבת המחקר - מסייעות לנגיד לגבש המלצות לגבי המדיניות הכלכלית ולהעריך את מדיניות הממשלה באמצעות מעקב

קובע מדיניות בתחום הרישוי של תאגידים בנקאיים, בודק מועמדים לשליטה בתאגידים בנקאיים או להחזקת אמצעי שליטה בהם, ובוחן התאמה וכשירות לתפקיד של נושאי משרה בכירה בתאגידים בנקאיים.

ההמשכיות העסקית: על מנת לוודא שהתאגידים הבנקאיים מסוגלים לספק שירותים בנקאיים גם בעתות חירום (מלחמה, רעידת אדמה וכיו"ב) ובמקרים של שיבושים תפעוליים משמעותיים (למשל בעקבות תקיפות קיברנטיות), הוא מעביר לבנקים הנחיות והתרעות ויוזם תרגולים שונים.

הניתוח הכלכלי: הפיקוח עורך ניתוחים בנושאי בנקאות ומפרסם סקירה שנתית שמנתחת את ההתפתחויות במערכת

בתחום הריאלי - ותחזיות להתפתחות התוצר והשימושים (הצריכה הפרטית, הצריכה הציבורית, היצוא וההשקעה) ולשיעור האבטלה.

ייזום הצעות למדיניות הכלכלית בהתאם לצרכיו המשתנים של המשק: עם הדוגמאות הבולטות לכך נמנית ההשתתפות בהכנת התכנית לייצוב המשק (1985), בגיבוש התפיסה הכלכלית של התכנית לקליטת גל העלייה של שנות התשעים, ובעיצוב הרפורמות בשוקי הכספים וההון. הדוגמאות הנוספות כוללות את ההשתתפות בעיצוב התכנית להפחתת העוני בישראל, בדיקת תרומתו של מענק העבודה ("מס הכנסה שלילי") להפחתת העוני ולעידוד התעסוקה, וגיבוש ההמלצות למדיניות שעל הממשלה לנקוט בתגובה למשבר הכלכלי העולמי. כלכלני הבנק נוטלים חלק בגיבוש המדיניות הכלכלית במסגרת ועדות שונות - ביניהן ועדת ברודט, גוף שהמליץ על תקציב רב-שנתי בתחום הביטחון - ומנחים גם הצעות מדיניות של גופים אחרים במשק.

מחקרים שונים על כלכלת ישראל: אלו מתפרסמים בסדרה "מאמרים לדיון" ובכתבי העת *סקר בנק ישראל* ו-*Israel Economic Review* (בשיתוף האגודה הישראלית לכלכלה), כמו גם בכתבי עת אחרים בארץ ובחו"ל. המחקרים עוסקים

אחר התהליכים במשק, ניתוחם, ויצירת תשתית מחקרית להחלטות מושכלות. תוצאותיהם של הניתוח השוטף, המחקר וההערכות מובאות בפני מקבלי ההחלטות בבנק ישראל, במשרדי הממשלה ובועדות הכנסת, וכן בפני הציבור הרחב. הן מסייעות להבין את התהליכים הכלכליים, לזהות מגמות וסיכונים, לקיים בחינה מקצועית של הצעות לגבי המדיניות הכלכלית, ולגבש את המדיניות במשרד האוצר ובמשרדי הממשלה האחרים, לרבות בנייתו של תקציב המדינה.

המחקר והניתוח הכלכליים מתנהלים בשלושה אפיקים עיקריים:

מעקב אחר ההתפתחויות השוטפות במשק וניתוחן: תוצאות המעקב והניתוח מתפרסמות בעיקר בדוח השנתי של הבנק, המוגש לממשלה ולכנסת על פי חוק בנק ישראל, בדוח המדיניות המוניטרית, בדוחות התקופתיים על ההתפתחויות הכלכליות, בהודעות שוטפות לעיתונות ובאתר הבנק. חטיבת המחקר גם עורכת סקר חברות רבעוני כדי לבדוק את מצבן של החברות במשק ואת ציפיותיהן לעתיד הקרוב, באמצעות שאלון שמשיבות לו מאות חברות מענפי המשק השונים (התעשייה, המסחר, הבנייה, התחבורה, התיירות והשירותים). כן היא מפרסמת את המדד המשולב למצב המשק - מדד שמסכם בזמן אמת את ההתפתחויות

הן בזיהוי ובניתוח של תהליכים כלכליים בסיסיים במשק והן בסוגיות מדיניות שונות.

6. בנקאות לממשלה

בנק ישראל הוא, על פי חוק, הבנקאי היחיד של הממשלה לעניין פעילותה במטבע ישראלי, ובהסכמתו הממשלה רשאית לקבל שירותים מבנקים או מגופים פיננסיים אחרים רק לשם ניהול החוב והפעילות הפיסקלית שלה. בנק ישראל מעניק לממשלה שירותים בנקאיים גם במטבע זר. בין השאר הבנק מנהל את חשבונותיהם של משרדי הממשלה ויחידות הסמך ומבצע עבורם העברות כספיות.

7. ניהול מערכות למידע ולסטטיסטיקה על כלכלת ישראל

בנק ישראל מנהל מערכות ענפות של מידע וסטטיסטיקה על הפעילות הכלכלית במשק, ואלה תומכות ביכולתו למלא את תפקידיו ולהשיג את יעדיו. בנק ישראל רשאי, על פי חוק, לקבל נתונים ומידע על כל הגופים הפיננסיים בישראל. בפועל הוא אוסף ומעבד נתונים ומידע ממקורות מגוונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הבנקים, הגופים המוסדיים, משרד האוצר, הבורסה לניירות ערך, הרשות לניירות ערך וגופים נוספים.

בנק ישראל עומד בסטנדרטים בין-לאומיים הן מבחינת השיטות הסטטיסטיות והגדרות המצרפים הכלכליים, והן מבחינת ניהול המידע ופיתוח מקורות מידע חדשים. בהתאם לכך הבנק משמש מקור מוביל ומהימן של מידע על המשק הישראלי – בפרט על המגזר הפיננסי ושוק ההון – והוא מספק מידע ונתונים על הפעילות הכלכלית במשק לציבור הרחב, לארגונים בין-לאומיים, לחוקרים, לאנליסטים ולגורמים אחרים בארץ ובחו"ל, בכפיפות למגבלות של סודיות ואבטחת מידע. אתר האינטרנט של בנק ישראל מפרסם באופן שוטף מידע, נתונים וסטטיסטיקה.

8. הסדרת המערכות לתשלומים וסליקה במשק

התשתית הפיננסית בישראל מורכבת ממערכות תשלומים וסליקה בין-בנקאיות, המשמשות להעברת תשלומים ולסליקות; אמצעים לביצוע תשלומים; ואמצעים ומערכות לתקשורת.

עם העיקריים באמצעים ומערכות אלה נמנים:

- מערכת זה"ב (זיכויים והעברות בזמן אמת): מיועדת להעברת תשלומים בשקלים בזמן אמת ובאופן סופי, ומשמשת סולק סופי של כלל מערכות התשלומים בישראל.

ואת רשת כרטיסי האשראי הארצית (מערכת "אשראית" לעסקאות בכרטיסי חיוב).

- המסלקה הבין-לאומית לעסקות המרה (CLS): פועלת מחוץ לישראל וסולקת את המטבע הישראלי כנגד המטבעות הזרים הנסלקים בה.

המשתתפים במערכות התשלומים השונות הם ברובם בנקים מסחריים, בנק הדואר וגופים מוסדיים גדולים. הציבור הרחב עושה שימוש ישיר באמצעי התשלום השונים וכן במערכות התשלומים הבין-בנקאיות, היות שבאמצעותן מעבירים, במידת הצורך, את כספיו מבנק לבנק.

בהתאם לחוק בנק ישראל, התש"ע-2010, ולחוק מערכות תשלומים, התשס"ח-2008 - ובדומה לבנקים מרכזיים אחרים - בנק ישראל פועל להגברת יציבותן ויעילותן של מערכות התשלומים והסליקה בישראל. יציבותן של מערכות התשלומים חיונית לשמירה על סדירותה של הפעילות הריאלית ועל יציבותה של הפעילות הפיננסית בישראל ולמילוי תפקידיו של בנק ישראל כבנק מרכזי. בנק ישראל מפקח על מערכות התשלומים והסליקה הקריטיות על פי חוק מערכות תשלומים, ובתפקידו זה הוא פועל לפי סטנדרטיים בין-לאומיים (כללים ייעודיים למערכות תשלומים).

- מסלקת הנייר (מסלקת הצ'קים): בה מועברים ממסרים מבוססי נייר (צ'קים, ממסרים ידניים ושוברי גבייה).
- מרכז סליקה בנקאי (מס"ב): משמש לסליקה של הוראות אלקטרוניות לחיוב ולזיכוי.
- מסלקות הבורסה לניירות ערך בתל אביב (מסלקת ניירות הערך ומסלקת מעו"ף): משמשות לסליקת ניירות הערך והתמורה בגינם לאחר ביצוע עסקה בבורסה.
- שב"א (שירותי בנקים אוטומטיים): חברת שירותים משותפת המנהלת ומתפעלת את מערכת המיתוג הבין-בנקאית - רשת ה-ATM (מכשירים למשיכת מזומנים) -

תפקידי בנק ישראל בתחום מערכות התשלומים והסליקה ואמצעי התשלום:

- הפעלה של מערכות תשלומים קריטיות;
- פיקוח על מערכות התשלומים והסדרה שלהן;
- קידום רפורמות במערך התשלומים בישראל;

9. הנפקת מטבע, הסדרת מערכת המזומנים במשק והכוונתה

הסמכות הבלעדית להנפיק שטרות, מעות ומטבעות זיכרון נתונה, על פי החוק, בידי בנק ישראל. הנגיד - באישור המועצה המינהלית של בנק ישראל והממשלה - קובעת את ערכם הנקוב של שטרי הכסף שיופקו, ושטרי הכסף נושאים את חתימת הנגיד המכהן באותה עת. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון - ועדה ציבורית שמורכבת מאמנים ואנשי ציבור, אקדמיה ותקשורת - מייעצת לנגידה בכל הקשור לעיצוב השטרות והמעות: התכנים, המוטיבים, המידות, התכונות הפיזיות, סימני הביטחון, ועוד.

מתי מחליטים על הנפקת שטר חדש?

מדינות מפותחות מחליפות את שטרי הכסף אחת לכמה שנים, בעיקר עקב התיישנותם של סימני הביטחון, התפתחויות טכנולוגיות ופיתוח אמצעי ביטחון מתקדמים נגד זיופים. גם מדינת ישראל נוהגת כך, נוהגת כך, ובשנת

2018 הושקה סדרה ג' של השקל החדש, המציגה סטנדרטים מתקדמים של ביטחון, חדשנות ונגישות ומשולבים בהם מגוון סימני ביטחון נגד זיופים.

כיצד מנפיקים שטר?

התהליך מתחיל בבחירת נושא השטר. מאז 1969 נהוג להציג על השטרות דיוקנאות של נשיאים, ראשי ממשלה ואישים אחרים שהלכו לעולמם ותרמו תרומה חשובה לעם היהודי ולמדינת ישראל, ובצדם ניתן ביטוי לנושאים הקשורים בפעילותם של אישים אלו. סדרה ג' של השקל החדש נושאת את דמויותיהם של משוררות ומשוררים עבריים שסיפור חייהם, יצירתם ופועלם שזורים בסיפור תקומתה הלאומית של מדינת ישראל.

בהמשך התהליך נערכת תחרות בין מעצבים. בשלב העיצוב נבחרים גם אמצעי הביטחון נגד זיופים - סימן מים, חוט ביטחון, צבעים מתחלפים, ועוד. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון בוחרת את ההצעה הראויה בעיניה ומגישה אותה לאישור הנגיד. לאחר שהנגיד מאשר את עיצוב השטרות, ולאחר שמתקבלים יתר האישורים הנדרשים על פי החוק, מתחילות ההכנות להדפסה.

בית הדפוס מכין את הגלופות על יסוד ההצעה שנבחרה, ובד בבד שוקדים על הכנת הנייר המשמש מצע לשטרות. הדפסת

על השטרות שבמחזור יש סימני ביטחון מגוונים, וניתן לראותם, לחוש אותם בידיים או לגלותם בעת הטיית השטר. עם הסימנים המשולבים בסדרה החדשה נמנים הדיוקן השקוף, הערך המנוקב, חוט חלון, דיו בולטת, הפס הזהר והספר המזהב. נוסף על אלה מכילים השטרות החדשים סימנים ייעודיים לטובת העיוורים ובעלי לקויות הראייה. חשוב להכיר את סימני הביטחון ולבדוק את השטרות שאנו מקבלים. כדי לוודא ששטר אינו מזויף יש לבדוק בו כמה סימני ביטחון, ולא להסתפק בבדיקה של סימן אחד בלבד.

כיצד מנפיקים מָעָה (מטבע)?

המעות של מדינת ישראל מעוטרות, ככלל, בדגמים שמקורם במטבעות יהודיים עתיקים. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון בוחרת דגם שהופיע על אחד המטבעות העתיקים. משהוחלט על הדגם, על גודל המעה ועל המתכת שממנה היא תיוצר, בנק ישראל בוחר - באמצעות תחרות - את המעצב, ומנחה אותו לעצב את המעה ברוח העיצוב העתיק. אלמנטים קבועים, המופיעים על כל המעות, הם שנת ההנפקה וסמל המדינה. כן מוטבעים על המעות כיתובים בעברית, באנגלית ובערבית.

לאחר שהנגיד מאשר את העיצוב, ומשהתקבלו יתר האישורים הנדרשים על פי החוק, מתחיל תהליך הייצור. העיצוב הגרפי של המעה מועבר למטבעה, שנבחרת במכרז, לשם ייצור המבלטים. אלו משמשים להטבעה על האסימונים, שיוצרו

השטרות כוללת כמה שלבים, ובתום כל אחד מהם נבדקים חדות הצבע, כמות הדיו, הדיוק במיקום הרכיבים השונים, שילוב סימני הביטחון, ועוד. את השטרות מדפיסים על גבי גליונות גדולים שכל אחד מהם מכיל שטרות אחדים. לאחר ההדפסה חותכים את השטרות מהגליונות ואורזים אותם בחבילות.

מה עושים בשטרות פגומים?

כאשר הציבור מפקיד בבנקים שטרות שאינם ראויים לשימוש חוזר, הבנקים מפקידים אותם בבנק ישראל, וכאן סופרים וממיינים אותם. את השטרות הבלויים גורסים, ואת השטרות המזויפים מוסרים לטיפול המשטרה.

איך מונעים זיוף של שטרות?

תופעת הזיוף קיימת מיום המצאת המטבע, ובמקרים קיצוניים היא עלולה להביא לאבדן אמונו של הציבור במטבע. בנק ישראל פועל לגילוי כסף מזויף ולמניעת הפצתו. כדי להקשות על הזייפנים משלבים בשטרות הכסף סימני ביטחון שונים, חלקם גלויים לציבור.

באמצעות החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ. הנגידה, באישור המועצה המינהלית והממשלה, מכריזה עליהם כהילך חוקי בישראל.

איך מבטיחים את מלאי המטבע בעתות שגרה וחירום?

כדי להבטיח שמלאי המזומנים במחזור יספק בכל עת

את הביקוש החזוי, ובה בעת להביא בחשבון את העלויות הכרוכות בהחזקת המלאי, בנק ישראל מנהל את מלאי השטרות והמעות של ישראל באמצעות מודל מלאי שפותח במיוחד לצורך זה. בנק ישראל מאחסן

את השטרות והמעות בכספותיו ושומר עליהם לפי נהלים קפדניים של הובלה, שמירה, אחסון ובקרה. הבנק גם אחראי להסדיר את מערכת המטבע ולספק לציבור את המזומנים באמצעות מרכזי המזומנים של התאגידים הבנקאיים ודואר ישראל. הבנק קובע לתאגידים תקן לשמירה על איכות הכסף במחזור, ולפיו הם בוחנים את האותנטיות של הכסף ואת איכותו. את השטרות והמעות שאיכותם נמוכה התאגידים מחזירים לבנק ישראל.

מבעוד מועד, על פי מפרט הכולל את סוג הנתך, הקוטר, העובי והתכונות המתכתיות. את המעה מטביעים כך שזיפנים יתקשו לזייפה ומכונות הממכר שבשוק יוכלו לזהותה. כמו בשטרות, גם תהליך הייצור של המעות מלווה בבדיקות קפדניות.

מה עושים במעות פגומות?

את המעות הפגומות שהציבור הפקיד בבנקים מוסרים לבנק ישראל, ובנק ישראל מוציא אותן מהמחזור ומעבירן להתכה. מעות מזויפות נמסרות לטיפול של המשטרה.

מהם מטבעות זיכרון?

בנק ישראל מנפיק גם מטבעות זיכרון, מטבעות מיוחדים ופריטים נומיסמטיים. לשם כך הוא נעזר בוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון. הבנק מנפיק כמה מטבעות זיכרון בכל שנה ולרגל אירועים מיוחדים. הם עשויים כסף או זהב, ומשווקים לאספנים ולציבור

לתקופת כהונה נוספת אחת בלבד. הנגיד מנהל את הבנק, מכהן כיו"ר הוועדה המוניתרית וכחבר במועצה המינהלית של הבנק, ומשמש יועץ לממשלה בעניינים כלכליים. הוועדה המוניתרית מקבלת את ההחלטות לגבי מדיניותו הכלכלית של בנק ישראל, והמועצה המינהלית - את ההחלטות לגבי הפיקוח על ניהול הבנק.

10. שיתוף בנתוני אשראי

בהתאם לחוק נתוני אשראי התשע"ו - 2016 בנק ישראל פועל להקמה ולהפעלה של מערכת נתוני אשראי בישראל הכוללת מאגר נתוני אשראי מרכזי.

המאגר יסייע להגברת התחרות בשוק האשראי הקמעונאי, ירחיב את הנגישות לאשראי, יאפשר הרחבת המידע העומד לרשות נותני האשראי בבואם להעריך את רמת סיכון האשראי של הלקוח, ויהווה בסיס מידע לא מזוהה שישמש את בנק ישראל לשם ביצוע תפקידיו, לרבות לצורכי מחקר מאקרו כלכלי ופיתוח כלי מדיניות אפקטיביים.

בנק ישראל יפעל בשיתוף עם משרדי המשפטים והאוצר לאסדרת השוק באמצעות התקנת תקנות, פרסום הוראות, גיבוש הליכי רישוי ופיקוח.

נגיד הבנק

את נגיד בנק ישראל ממנה נשיא המדינה, לפי המלצת הממשלה, לתקופה של חמש שנים, וניתן לשוב ולמנותו

הוועדה המוניטרית

הוועדה המוניטרית קובעת את המדיניות הנחוצה כדי להשיג את מטרותיו של בנק ישראל, ובכלל זה את המדיניות המוניטרית. הוועדה מחליטה על גובהה של ריבית בנק ישראל ועל כלי המדיניות המוניטריות שבהם ישתמש הבנק. כן היא מחליטה - במקרה הצורך, וכדי להשיג את מטרות הבנק ויעדיו - על התערבותו במסחר בשוק מטבע החוץ.

הנגיד מחליט על רמתן הרצויה של יתרות מטבע החוץ לטווח הארוך, והוועדה המוניטרית, באישור שר האוצר, רשאית לשנות את העקרונות לקביעת רמה זו. הוועדה המוניטרית, בהתייעצות עם שר האוצר, קובעת את הקווים המנחים למדיניות ההשקעה של יתרות מטבע החוץ.

בוועדה המוניטרית שישה חברים: הנגיד, המשמש כיו"ר הוועדה; המשנה לנגיד; עובד הבנק שממנה הנגיד; ושלושה חברים מקרב הציבור שיש להם כישורים, ניסיון והשכלה מתאימים. החלטות הוועדה מתקבלות בהצבעה, ובמקרה של שוויון קולות ניתן לנגיד קול נוסף. ההליך שבו הוועדה המוניטרית מקבלת החלטות צפוי לתרום לאיכותן, היות שממחקרים בתחום עולה כי קבוצה של אנשי מקצוע מקבלת, בממוצע, החלטות טובות מאלה שמקבל מחליט יחיד.

המועצה המינהלית

תפקידה של המועצה המינהלית הוא לפקח על הניהול הפנימי של הבנק - לדון בתכנית העבודה השנתית שלו, לאשר את התקציב השנתי לפעילותו המינהלית ואת הדוח הכספי השנתי, לאשר את תנאי השכר של עובדי הבנק, למנות מבקר פנים, לדון בהמלצותיה של ועדת הביקורת, ולמנות צוות בראשות הנגידה לתיקון ליקויים.

המועצה המינהלית מונה שבעה חברים: הנגידה, המשנה לנגידה וחמישה חברים מקרב הציבור. את אחד החברים מקרב הציבור הממשלה - בהתייעצות עם הנגידה - ממנה לכהן כיושב ראש המועצה.

אתם מוזמנים לבקר במרכז המבקרים של בנק ישראל.
במרכז תוכלו להכיר מקרוב את:

- תפקידו העיקרי של הבנק המרכזי ותרומתו לכלכלת המדינה;
- תולדות המטבע בארץ והשתקפות מורשת העם והמדינה בעיצוב השטרות והמעות;
- תהליך הנפקתו של הכסף ואמצעי הביטחון נגד זיופים.

הביקור במרכז חווייתי ומגוון, והוא כולל:

- תערוכה שמציגה מטבעות עתיקים, שטרות ומטבעות שהונפקו בארץ מימי המדינה-שבדרך ועד ימינו, תחליפי כסף, ועוד. מן הסיור בתערוכה ניתן ללמוד על

התפתחות אמצעי התשלום - מה שימש ככסף לפני המצאת המטבעות? מתי הוכנסו לשימוש המטבעות הראשונים? מהי סדרת השטרות הראשונה שהונפקה בישראל? מהו מקור המוטיבים המעטרים את המטבעות של מדינת ישראל? אילו אירועים ואישים בחיי העם והמדינה מוצגים ביטוי במטבע שלה?

- סרטים המתארים את התפתחות אמצעי התשלום ואת פעילותו המרכזית של בנק ישראל בתחום השמירה על יציבות המחירים.
- הרצאות בנושאים כלכליים מיוחדים (בתיאום מראש).

הסיורים מתאימים למבקרים בני שמונה ומעלה; הם מודרכים ואינם כרוכים בתשלום אך דורשים תיאום מראש.

כדי להזמין סיורים אפשר לפנות אלינו
בטלפון 03-5640781/2,
בפקס 03-5640788

או דרך האינטרנט:
www.boi.org.il/vcenter.htm

מעוניינים במידע נוסף?

מידע רב על כל התחומים שבנק
ישראל עוסק בהם מצוי באתר
www.boi.org.il: האינטרנט של הבנק;

